

Vadym Troinikov, Postgraduate Student
*State Organization "V. Mamutov Institute of Economic
and Legal Research
of the National Academy of Sciences of Ukraine"*
Kyiv, Ukraine

Mykhailo Syrotko, Postgraduate Student
*State Organization "V. Mamutov Institute of Economic
and Legal Research
of the National Academy of Sciences of Ukraine"*
Kyiv, Ukraine

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-569-3-17>

PROTECTIONISM POLICY IN THE CONTEXT OF NON-TARIFF REGULATION OF FOREIGN ECONOMY

ПОЛІТИКА ПРОТЕКЦІОНІЗМУ У КОНТЕКСТІ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Міжнародна торгівля, за найпростішим своїм визначенням, являє собою обмін товарами, послугами та об'єктами інтелектуальної власності між країнами. Вона є ключовою ланкою в системі світогосподарських зв'язків і забезпечує зростаючу інтеграцію країн світу.

Кожна країна прагне розвивати свої власні торговельно-економічні зв'язки, що призводить до того, що зовнішньоторговельна політика стає важливим компонентом зовнішньоекономічної стратегії будь-якої держави у світі. Основним завданням зовнішньоторговельної політики країни є контроль над доступом іноземних товарів на внутрішній ринок і підтримка експорту національних товарів на міжнародних ринках. Наразі збільшення кількості учасників міжнародних торговельно-економічних відносин, поява нових форм і методів торгівлі, її складність та динаміка в сукупності призвели до виникнення сучасної системи регулювання міжнародної торгівлі як набору інструментів та механізмів, що впливають на правила здійснення торговельних операцій, динаміку й структуру товарних потоків, котрі використовуються різними учасниками міжнародних торговельно-економічних відносин.

Певна схожість політики протекціонізму проявлялася ще від самого виникнення перших держав. Зокрема, деякі з них почали вимагати зборів у грошовій чи натуральній формі за можливість здійснювати торгівлю на певній території. Однак, ідеї протекціонізму були чітко виражені у період XV–XVIII ст., коли в Європі почали формуватися капіталістичні відносини.

Існують кілька варіантів протекціонізму, які можна класифікувати відповідно до певних характеристик. Вибір конкретного варіанту форми протекціонізму залежить від завдань уряду та може бути здійснюваний з орієнтуванням або без орієнтування на структурні зміни у світовій торгівлі і глобальній економіці. Якщо така політика не має тимчасового характеру, це може призвести до збільшення технічного і технологічного відставання, послаблення абсолютних та відносних переваг країни, істотне зниження рівня міжнародної конкурентоспроможності як окремих товарів і галузей, так і національної економіки загалом.

У кінцевому рахунку, тривала політика протекціонізму, незалежно від її форми, призводить до деформації структури національної економіки, що виявляється в недостатній відповідності вимогам науково-технічного прогресу та міжнародного поділу праці. Це призводить до низької якості зовнішнього сектора економіки і загального економічного розвитку країни [1].

На практиці ж торговельна політика представляє собою поєднання елементів протекціонізму та вільної торгівлі. Важливо зазначити, що протекціонізм завжди має національний характер, у той час як політика торговельної лібералізації часто народжується внаслідок взаємних угод між державами на двосторонній, багатосторонній або глобальній основі. Оскільки кожна країна зацікавлена у забезпеченні доступу своїх товарів, капіталу та послуг на зовнішні ринки, обмеження часто знімаються через взаємні поступки. Саме політика протекціонізму включає різноманітний набір інструментів для контролю доступу на внутрішній ринок, а також забезпечення належного доступу до зарубіжних ринків. Такий арсенал охоплює введення митних тарифів і використання нетарифних заходів для регулювання міжнародної торгівлі. Вказані заходи мають на меті створити найбільш сприятливі умови для успішного та ефективного функціонування економіки країни в контексті міжнародних економічних відносин.

Зазначимо, що сучасний нетарифний протекціонізм, як частина зовнішньоекономічної стратегії держав, дедалі більше спрямований

на посилення позицій вітчизняних підприємств на міжнародних ринках, а не лише на захист внутрішнього ринку від іноземної конкуренції [2, с. 43].

Так, світова економіка значною мірою залежить від торговельних процесів, які передбачають обмін товарами та послугами між країнами [3, с. 115]. За даними UNCTAD на 2018 р., нетарифні заходи впливали на 18-30% світової торгівлі. Розвинені країни застосовували ці заходи до 17% свого імпорту, включаючи значну частину металопродукції, текстилю та сільськогосподарських товарів. У країнах, що розвиваються, нетарифні заходи впливали на близько 40% імпорту, зокрема на 50% продовольчих товарів [4].

В науковій літературі [5, 6] зауважується, що оскільки в світі немає жодної країни, яка б не використовувала протекціоністські інструменти в торгівлі, прийнято вважати, що для кожної національної економіки існує рівень *обґрунтованого протекціонізму* – оптимальна кількість обмежень торгівлі, які, з одного боку, не входять у суперечність з національними інтересами та імперативами національної безпеки, а з іншого боку – забезпечують нормальний, неускладнений доступ конкурентоспроможних зарубіжних товарів і послуг на ринок тієї чи іншої країни.

До найпоширеніших форм протекціонізму у контексті нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності можна віднести: *технічні бар'єри* (заходи, які встановлюють мінімальні вимоги до якості, безпеки або інших характеристик товарів; можуть використовуватися для захисту національних виробників від іноземної конкуренції, але можуть бути й необхідні для захисту здоров'я людей або навколишнього середовища); *експортні субсидії* (урядами надаються кошти для підтримки експорту; можуть використовуватися для зниження цін на товари, що експортуються, що може зробити їх більш конкурентоспроможними на світовому ринку); *імпортні квоти* (тобто, обмеження на кількість товарів, які можуть бути імпортовані в країну; можуть використовуватися для захисту національних виробників від іноземної конкуренції, але також можуть бути використані для регулювання обсягу імпорту певних товарів); *санкції* (заходи, котрі застосовуються одним урядом до іншого, аби примусити його до певних дій; можуть включати обмеження на торгівлю, заморожування активів або інші заходи); *ліцензування імпорту* (обмеження на кількість товарів, які можуть бути імпортовані, шляхом видачі обмежених ліцензій, що

дозволяє державі контролювати обсяги імпорту та впливати на рівень конкуренції на внутрішньому ринку); **антидемпінгові заходи** (державна може вживати заходи проти «демпінгового» імпорту, тобто коли зовнішні постачальники продають свої товари на внутрішньому ринку за ціною, нижчою за вартість їх виробництва; це може включати встановлення виправних мит або інших обмежень); **протиконтрабандні заходи** (з метою боротьби з незаконним ввезенням товарів, яке може конкурувати з внутрішнім виробництвом); **локалізаційні вимоги** (державна може вимагати, щоб певні частини товарів були виготовлені на внутрішній території, аби сприяти розвитку власного виробництва); **заходи з підтримки експорту** (можуть передбачатися різні заходи сприяння власному експорту, такі як надання субсидій експортерам або створення спеціальних зон для експорту).

Наведемо кілька конкретних прикладів протекціоністських заходів, які уряд України впровадив за останні роки.

Так, у 2022 р. урядом нашої країни було встановлено 10% мита на імпорт автомобілів з Південної Кореї. Цей захід був спрямований на захист українського автомобільного сектору від іноземної конкуренції. У 2022 р. було встановлено імпорتنі квоти на деякі види зернових, такі як пшениця та кукурудза, це мало на меті захист українського сільського господарства від іноземної конкуренції. Так само, у 2022 р. уряд встановив вимоги до безпеки та якості деяких імпортованих товарів, таких як харчові продукти та товари для дітей, що було спрямовано на захист українських споживачів від неякісних імпортованих товарів. Крім того, уряд України надає субсидії вітчизняним виробникам, зокрема аграріям, виробникам електроенергії та виробникам оборонної продукції. Такі субсидії спрямовані на підтримку вітчизняного виробництва та зайнятості. Також уряд запровадив санкції проти росії та білорусі за їх агресію проти нашої країни.

Уявляється, що вищезазначені протекціоністські заходи спрямовані на захист українських виробників від іноземної конкуренції, а також на підтримку вітчизняного виробництва й зайнятості. Однак, ці заходи також можуть призвести до підвищення цін на товари, зниження обсягу торгівлі та зменшення економічного зростання.

На підставі проведеного аналізу використання заходів нетарифного регулювання у міжнародних торговельних угодах було встановлено, що багатосторонні договори мають свої недоліки, які

обмежують можливість здійснення ефективного державного контролю за вжиттям нетарифних обмежень у зовнішньоекономічній діяльності. Було виявлено, що однією з еволюційних тенденцій нетарифного протекціонізму є його розширення на рівень торговельно-економічних блоків. Крім зазначеного, було виявлено й те, що різноманітні нові додаткові заходи нетарифного регулювання дієво використовуються в рамках певних регіональних інтеграцій і двосторонніх торгових угод. Підписуючи торговельні угоди, країни не завжди звертають належну увагу на приховані, наперед визначені умови, такі як відмова або зниження тарифів, але при цьому залишається можливість встановлювати тарифні квоти чи інші обмеження за певних, часто неоднозначно (неясно) визначених умов.

Література:

1. Гуд А.М. Нетарифне регулювання як складова митної безпеки держави. *Митна справа*. 2008. № 5. С. 16–18.
2. Петруненко Я.В., Тройніков В.В. Міжнародно-правові аспекти нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності: орієнтири для України. *Juris Europensis Scientia*. 2024. № 6. С. 41–47. DOI: <https://doi.org/10.32782/chern.v6.2024.8>
3. Сиротко М.В. Державне регулювання торговельної діяльності в Україні в контексті сучасних глобальних викликів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. Вип. 77. Т. 2. С. 114–120. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.2.19>
4. Non-Tariff Measures: Economic Assessment and Policy Options for Development. UNCTAD. URL: <https://unctad.org/publication/non-tariff-measures-economic-assessment-and-policy-options-development>
5. Зінатулліна Г.Р., Черногуз Л.П. Застосування методів протекціонізму в Україні. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. 2019. №6. С. 401–410. URL: <https://ap.uu.edu.ua/article/188>
6. Беляцький З. Міжнародний економічний взаємозв'язок і взаємозалежність: проблеми і тенденції. *Економіка України*. 1996. № 6. С. 52–58.